

XVIII
a m ž i a u s
studijos

2

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Valstybė. Kultūra. Edukacija

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

2

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Valstybė. Kultūra. Edukacija

Sudarytoja
RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

LI
LEIDYKLA

Vilnius
2015

Redaktorių kolegija

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Europos koledžas Natoline (Lenkija), Londono universiteto koledžas

Dr. Liudas GLEMŽA

Vytauto Didžiojo universitetas

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Lietuvos edukologijos universitetas

Dr. Andrej MACUK

Baltarusijos mokslų akademijos Baltarusijos istorijos institutas

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Adam STANKEVIČ (sekretorius)

Lietuvos istorijos institutas

Doc. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ (pirmininkė)

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas

Recenzentai

Dr. Viktorija VAITKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas

Dr. Agnius URBANAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Redakcinės kolegijos adresas

Lietuvos istorijos institutas

Kražių g. 5, 01108 Vilnius, Lietuva

El. paštas: *rstukiene@mail.lt*, *stukiene@istorija.lt*

Knygos leidybą pagal „Nacionalinę lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programą“ finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. LIT-8-47).

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2015

© Straipsnių autoriai, 2015

© Lietuvos istorijos institutas, 2015

ISBN 978-9955-847-94-6

ISSN 2351-6968

PAMIRŠTOS KILMĖS LABIRINTUOSE: NAGURSKIŲ GIMINĖS ATVEJIS XVIII A. ANTROJOJE PUSĖJE

JONAS DRUNGILAS

Anotacija. Straipsnyje analizuojamos Nagurskių giminės, XVI a. pabaigoje įsikūrusios Žemaitijoje, XVIII a. antrojoje pusėje vykdytos kilmės paieškos. Tikėtina, kad šios paieškos buvo sumanytos Žemaitijos pakamario Jokūbo Ignoto Nagurskio (†1799). Šių paieškų pradžioje buvo iširtas anuomet pasirodęs Kasparo Niesieckio herbynas. Po to pavyko gauti bendrapavardžių iš Lenkijos (h. Leščič), Lenčycos pavieto, giminės kroniką, surašytą XVII a. viduryje – XVIII a. pradžioje, kuri paskatino sukurti panašią kroniką Žemaitijoje įsikūrusiai Nagurskių (h. Pobogas) giminei. Galiausiai buvo nuspręsta, kad į Žemaitiją Nagurskiai atvyko iš Lenkijos, Lenčycos pavieto, o giminės pirmtakas buvo Jokūbas, Martyno (pirmo į Žemaitiją atvykusio asmens) tėvas, realiai XVI a. gyvenęs Lenkijoje. Tokia „pritempta“ giminės kilmės versija buvo paranki šių paieškų sumanytojui Jokūbui Ignotui Nagurskiui, kuris savo statuso bei pirmtako dėka „įamžino“ Jokūbo vardą giminės genealoginėje savimonėje.

Reikšminiai žodžiai: Nagurskiai, Jokūbas Ignotas Nagurskis, Kasparas Niesieckis, Žemaitija, Lenkija, kilmė, genealogija, giminės kronika.

XVIII a. pirmojoje pusėje tęsiantis Čartoriskių „Familijos“ ir Potockių, Radvilų grupuočių kovoms pamažu keitėsi įvairių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės regionų valdžios elitas, kada iškildavo naujos politinės „figūros“¹. Viena tokių – Jokūbas Ignotas Nagurskis (*~1734–†1799), kuris netrukus, kai buvo išrinktas naujas valdovas – Stanislovas Augustas Poniatovskis, 1765 m. buvo paskirtas Žemaitijos pakamariu. Kiek vėliau jam buvo suteikti Šv. Stanislovo (1779 m.) ir Baltojo erelio (1792 m.) ordinais, aiškiai liudijantys apie išskirtinį valdovo palankumą minėtam asmeniui². Turėdamas šį statusą J. I. Nagurskis savo giminę išvedė į pirmąsias Žemaitijos valdžios elito gretas. Tokioms naujai iškilusioms ir politinėje arenoje siekiančioms įsitvirtinti giminėms jų praeitis, žymesnių protėvių paieška bei viso to „išeksponavimas“ viešajame bajorijos gyvenime buvo svarbus veiksnys, kuris kėlė ne tik giminės prestižą, bet ir buvo reikšmingas akcentas politinėje veikloje.

1 Plačiau apie šias grupuotes, jų kovas žr. Андрэй Мацук, *Барацьба магнацкіх групавак у ВКЛ (1717–1763 гг.)*, Мінск: Медысон, 2010; Katarzyna Kuras, *Współpracownicy i klienci Augusta A. Czartoryskiego w czasach saskich*, Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica“, 2010.

2 Jonas Drungilas, Jokūbo Ignoto Nagurskio gyvenimo ir veiklos bruožai, in: *Lietuvos dailės muziejaus metraštinis*, 2005, t. 10, II dalis, 2007, p. 143–151.

Šiuo atveju išlikę ir įvairiose Lietuvos dokumentų saugyklose³ išsimėtę iš Lenkijos kilusios ir Žemaitijoje įsikūrusios Nagurskių giminės įvairaus tipo genealoginiai dokumentai suteikia galimybę žvilgtelėti į tuometinio Žemaitijos pakamario vykdytą / užsakytą giminės kilmės paieškų „virtuvę“. Pastebėtina, kad gausioje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės genealoginėje istoriografijoje pamažu atsiranda darbų, tiriančių kilmingųjų genealoginę savimonę⁴. Vis dėlto atskiro atvejo, t. y. konkretaus giminės nario ar tam tikros giminės kartos genealoginės savimonės konstravimo, tyrimas turi tam tikrą pranašumą – leidžia šį procesą panaalizuoti detaliau. Be to, šiuo atveju į genealoginius šaltinius (pvz., genealoginiai medžiai, dokumentų sąrašai ir pan.) žvelgiama ne kaip į kilmės paieškų rezultatą, bet žvilgsnis fokusuojamas į tokių dokumentų visumą kaip į besitęsiantį procesą.

Tad šio tyrimo tikslas – remiantis Žemaitijos kunigaikštystėje iškilusios Nagurskių giminės genealoginiais dokumentais, pabandyti rekonstruoti XVIII a. antrojoje pusėje Jokūbo Ignoto Nagurskio vykdytos jo giminės kilmės paieškas: šaltinius, eigą, bei įvertinti šių paieškų rezultatus.

Nagurskių iškilimas.

Giminės kilmės paieškų sumanytojas – Žemaitijos pakamaris Jokūbas Ignotas Nagurskis

Nagurskių giminės istorija Žemaitijoje prasideda nuo Martyno (2), Jokūbo sūnaus, kuris pirmą kartą dokumentuose paminėtas 1594 m.⁵ Tolesnę šios giminės istorijos atkarpą galima įvardyti kaip „tylųjį“ įsiliejimą į vietinę bajoriją, kurios metu Nagurskiai susigiminiavo su smulkiosios bajorijos giminėmis – Bagdonavičiais, Montrimavičiais, Kryževičiais, Rimgailomis ir kt., valdydami nedidelius Žemaitijos dvarelius⁶. Tad anuomet ryškesnių pokyčių giminėje neįvyko.

3 Daugiausia Nagurskių giminės medžiagos saugoma: Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje, Retų knygų ir rankraščių skyriuje (toliau – LNB), f. 92 (Nagurskių giminės fondas), tačiau čia medžiaga iki šiol nesutvarkyta; Šiaulių „Aušos“ muziejuje (toliau – ŠAM), Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA), f. 1281 (Gorskių giminės fondas); Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Rankraščių skyriuje (toliau – LMAVB RS), f. 37 (Žemaitijos dvarų kolekcija), taip pat ir kitose saugyklose bei fonduose, tačiau daug mažiau.

4 Pavyzdžiui, Agnė Railaitė-Bardė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų genealoginė savimonė ir jos atspindžiai heraldikoje XVI–XVIII a.*, daktaro disertacija, Vilnius, 2013; Rimvydas Petrauskas, Atrandant protėvius: genealoginio mąstymo prielaidos ir užuomazgos Lietuvoje XIV–XVI a. viduryje, *Ministri historiae. Pagalbiniai istorijos mokslai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrimuose. Mokslinių straipsnių rinkinys, skirtas dr. Edmundo Antano Rimšos 65-mečio sukakčiai*, sud. Zigmantas Kiaupa, Jolita Sarcevičienė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 45–65; Marceli Antoniewicz, *Protoplaści książąt Radziwiłłów. Dzieje mitu i meandry historiografii*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011.

5 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 101–v, 12v (žr. priedą Nr. 1); LNB, f. 92, b. 3921, l. 1; Rita Regina Trimonienė, Nagurskių giminės istorija, in: *Kurtuva: Kurtuvėnų regioninio parko metraštis, 2002–2005 m.*, Nr. 8: *Nagurskiai. Garsios bajorų giminės istorija ir palikimas*, 2006, p. 6–8.

6 Antai, 1667 m. Nagurskiai valdė 10 dūmų: 1 turėjo Retuliškėse, 3 – Dziuginėnuose, 6 – Ga-

Giminės statusas smarkiai keitėsi XVII a. pabaigoje, kai, prasidėjus Lietuvos didikų grupuočių kovoms, dviejų Nagurskių šakų ketvirtosios kartos atstovai buvo įtraukti į šių kovų verpetą, kartu gaudami įvairias lokalinio lygio pareigybes. Antai, vienos šakos – Kazimiero (4.1) sūnūs (žr. 2 priedą), gavo šias pareigybes: Gabrielius (5.2) tapo Naugarduko pastalininkiu, o Samuelis (5.3) (†1709/1711) – Žemaitijos medžiokliu⁷. Lygiagrečiai pareigybes gavo ir antros šakos, Jono (4.8) sūnūs (žr. 2 priedą), atstovai: Mikalojus (5.10) tapo valdovo dvarioniu, o jo brolis Jurgis Jeronimas (5.12) (†1755) – Polocko sargybininku⁸. Tačiau svarbiausias vaidmuo šioje kartoje teko trečiajam Jono sūnui – Pranciškui Vladislovui (5.8), kuris, pasinaudojęs įvairiais ryšiais, vėliau bendradarbiaudamas su įtakinga Čartoriskių gimine, padarė staigią bei sėkmingą karjerą, laiko tėkmėje pamažu kildamas pareigybių laiptais. Pradžioje jis tapo Žemaitijos pilininku (1705–1710), po to – Mažųjų Dirvėnų tijūnu (1710–1739), kiek vėliau – Žemaitijos pilies teismo teisėju (1711–1714) bei paseniūniu (1714–1725), o galiausiai – žemės teismo pateisėju (1724–1751)⁹. Visos P. V. Nagurskio įdėtos pastangos, triūsas nusakytas retokai paskutiniosios valios užrašymuose pasitaikančioje atviroje frazėje: „[...] paminėtas turtas, [ir] nekilnojamas, ir pinigų sumos, man [Žemaitijos kunigaikštystės] pateisėjui nei iš tėvo, nei iš senelio, ir nei iš jokio paveldėjimo neatiteko, tačiau iš vienintelės Dievo malonės ir iš **mano viso amžiaus kruvino darbo, pastangų** [pajuodinta autoriaus – J. D.], daugumai pavydint, įgytas, paties Dievo suteiktas [...]“¹⁰. Šio asmens reikšmę įtvirtinant Nagurskių statusą Žemaitijoje įvertino ir kiti giminės nariai, ką iš dalies parodo Pranciškaus vardo populiarumas, kuris penktoje ir šeštoje kartose buvo suteiktas net 4 asmenims (žr. 2 priedą).

Vėliau šios kartos visu sukaupu socialiniu kapitalu dar labiau pasinaudojo jų palikuonys. Antai, vienas jų, Pranciškus (6.16), tapo Telšių repartacijos pilies teismo teisėju (1766–1768), Juozapas (6.1) (†1768), Gabrieliaus sūnus, – Žemaitijos išdininku, Jurgio Jeronimo (5.12) sūnūs: Bonifacas Dominykas (6.18) – Lietuvos išdo dvarioniu, Juozapas (6.20) – pradžioje Telšių (1771), o vėliau – Raseinių

taučiuose ir Retaičių bajorkaimyje (LVIA, SA, b. 3708, l. 131, 155, 181v.), o 1690 m. – 5 dūmus: 2 – Berkinėnuose, 1 – Džiuginėnuose ir 1 – Jaušaičiuose (*Metryka Litewska. Rejestrzy podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego: Księstwo Żmudzkie 1690 r.*, opr. Grzegorz Błaszczyk, Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2009, p. 130, 132, 149).

7 Žr. 1 priedą.

8 J. J. Nagurskio testamentas, 1755 m. balandžio 4 d. išrašas iš Žemaitijos pilies teismo knygu, LNB, f. 92, b. 1039, l. 1–3; žr. 1 priedą.

9 *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy: t. 3, Księstwo Żmudzkie XIV–XVIII wiek* (toliau – *Urządnicy WKL*, t. 3), pod redakcją Andrzeja Rachuby, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2015, Nr. 217, 599, 1005, 1036, 1106 (spaudoje).

10 „[...] że fortuna wyrażona, leżąca i sumowną, nie jest mnie podsędkowi Księstwa Żmudzkiego ni po ojcu, ni po dziadzie, a ni przez żadną successyją dostała, lecz z jedynęj Boskiej łaski i z mojego krwawego wiek cały mazolu, starania, cum invidia multorum, nadana, udzielona od Boga samego [...]“; P. V. Nagurskio testamentas, 1746 m. birželio 30 d., LNB, f. 92, b. 3579, l. 7.

reparticijos žemės teismo teisėju (1771–1775). Na, o didžiausi pareigybiniai pakilimai pastebimi tarp minėto Pranciškaus Vladislovo (5.8) sūnų, kai Laurynas (6.4) tapo Žemaitijos pilies teismo teisėju (1748–1754), o Jokūbas Ignotas (6.7) – Žemaitijos pakamariu (1765–1793)¹¹. Apibendrinant galima pasakyti, kad šios giminės narių įvairių tįjūnių ir seniūnių administravimas bei dažni jų „manevravimai“ tarp pilies ir žemės teismo pareigybių rodo išaugusią Nagurskių įtaką.

Tad anuomet pasiektas giminės statusas ir jos dominavimas Žemaitijos valdžios elite iš pirmo žvilgsnio visus šios giminės narius daro potencialiais paieškų užsakovais. Visgi kai kurios detalės aiškiai tarsi raudonos siūlės veda link vieno konkretaus minėtų paieškų iniciatoriaus. Manytina, kad juo buvo tuometinis Žemaitijos pakamaris Jokūbas Ignotas Nagurskis. Toliau norėtusi pateikti veiksnius, kurie patvirtintų šio asmens suinteresuotumą tęsiant minėtas paieškas. Pirmą, Jokūbui 1779 m. sausio 19 d. buvo suteiktas Šv. Stanislovo ordinas, kurio nuostatai būsimąjį ordino kavaliierių įpareigojo įrodyti savo kilmę, nurodant keturis herbus iš tėvo bei tiek pat iš motinos pusės¹². Vadinas, Žemaitijos pakamariui kilmės paieškos buvo aktualiausias, o jas skatino aiškus motyvas. Antra, tuo metu jis buvo vienas iš stambiausių ir turtingiausių Žemaitijos žemvaldžių, valdžiusių 810 dūmų (valstiečių sodybų)¹³. Be abejonės, šis ekonominis potencialas teikė pastoviai gausias įplaukas, kurios buvo reikšmingas finansinis šaltinis, leidžiantis Jokūbui samdyti asmenis, peržiūrinčius giminės archyve saugomus dokumentus, kitose saugyklose ieškančius giminės kilmės ir pan. Trečia, jis turėjo visoje giminėje aukščiausias Žemaitijos pakamario pareigas. Be to, šį statusą vainikavo jo vartojamas Kartenos grafo titulas – *Jakub Ignacy, hrabia na Wielkich i Małych Korcianach*¹⁴.

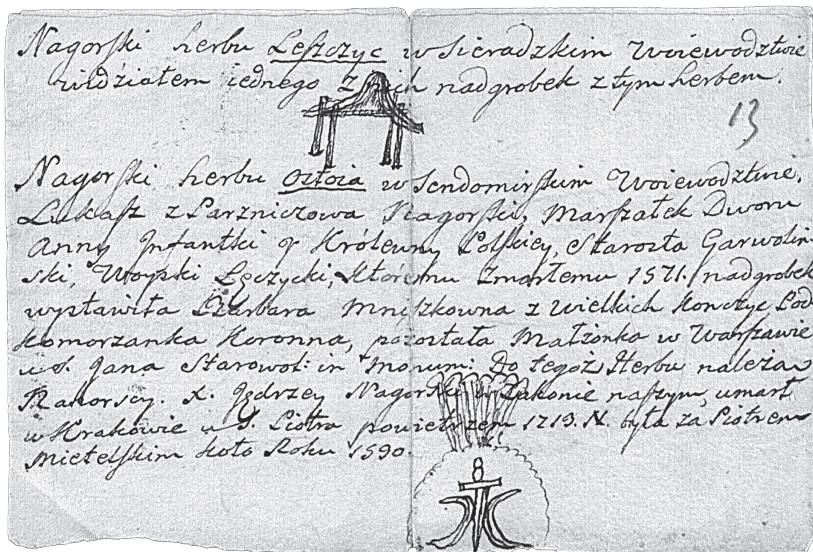
Tad visi minėti veiksniai buvo aiškūs ir konkretūs impulsai, paskatinę Jokūbą Ignotą Nagurskį imtis giminės kilmės paieškų, apie ką byloja šios giminės archyve išlikusi genealoginė medžiaga, kurią ir aptarsime.

11 LVIA, f. 1135, ap. 6, b. 218, l. 76; *Urządnicy WKL*, t. 3, Nr. 1112, 1137, 1161, 1189, 1239.

12 „Na urodzenie szlachetne kawalerów tak z Korony, jako z Litwy pilny względ i baczenie damy, dla czego żadnego orderem tym ozdobić nie chcemy, któryby wprzód wywodu szlachectwa swego czterema herbami z strony ojca, i czterema herbami z strony matki przed jednym z pieczętarzów naszych koronnych, lub W. X. Litewskiego, nie uczynił, i o takowym uczynionym wywodzie świadectwa w pełnej dokładności, to jest, przez tegoż pieczętarza, któryby dokumenta wyvodu widział, przed nami nie pokazał, albo kiedy nam się tak zdawać będzie listu pozwalającego uczynienia tego w dalszym czasie od nas nie otrzymał“, Stanisław Łoza, *Kawalerowie orderu świętego Stanisława 1765–1813*, Warszawa: skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1925, p. 10.

13 J. I. Nagurskis Kartenoje valdė 374, Kurtuvėnuose – 101, Dirvėnuose ir Pažižmėje – 98, Ukropiškėse – 81, Lekavoje ir Šaukote – 56, seniūnijose: Paventės – 72, Gintenių – 28 dūmus, žr. Liudas Truska, XVIII a. pabaigos Lietuvos bajorija (skaičius ir sudėtis), in: *Lietuvos istorijos metraštis 1992, 1994*, p. 22.

14 LMAVB RS, f. 90, b. 219, l. 1; Viekišnių seniūno A. Gorskio laiškas J. I. Nagurskiui, 1778 m. spalio 23 d., Viekišniai, LVIA, f. 1281, ap. 1, b. 122, l. 27; Jonas Drungilas, Jokūbo Ignoto Nagurskio gyvenimo ir veiklos bruožai, p. 146.

1. Išrašai iš K. Niesieckio herbyno (1740, t. 3) apie Lenkijoje gyvenusias Nagurskių gimines (XVIII a. antroji pusė (?). Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 37, b. 7418, l. 13.

Informacijos paieškos šaltiniuose

1. K. Niesieckio herbynas

Ars memorandi – toks moto po 1728–1743 m. pasirodžiusio jėzuito Kasparo Niesieckio parengto keturtomio herbyno veikiausiai palietė kiekvieną kultūrinio gyvenimo besidominčią Abiejų Tautų Respublikos bajorą¹⁵. Šis herbynas savo apimtimi ir kokybe ne tik pranoko ligtolinius Bartoszo Paprockio, Simono Okolskio, Alberto Kojalavičiaus-Vijūko ir kitus herbynus, tačiau jis gausiai buvo papildytas naujais skirtingų šaltinių duomenimis¹⁶. Tad anuomet tai buvo plačiausias ir išsamiausias kilmingųjų genealogijų bei herbų sąvadas, kuriame kone kiekvienas Abiejų Tautų Respublikos bajoras galėjo rasti savo ar kitų giminių tinkamai susistemintus duomenis¹⁷.

15 Kaspar Niesiecki, *Korona Polska przy złotey wolności starożytnemi rycerstwa polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego kleynotami, naywyższemi honorami, heroicznym męstwem, y odwagą, wytworną nauką, a naypierwey cnotą, pobożnością y swiętobliwiością ozdobiona. Potomnym zaś wielkom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę pamiętnych w tey oyczyźnie synów, podana*, t. I–IV, Lwów: w Drukarni Collegium Lwowskiego Societatis Jesu, 1728–1743.

16 Plačiau apie K. Niesieckio panaudotus šaltinius bei jo herbyno reikšmę žr. Iwona M. Dacka, „Korona Polska“ Kaspara Niesieckiego. *Pomnik staropolskiego piśmiennictwa heraldycznego*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2004.

17 Antai, net tokios žymios Žemaitijos giminės kaip Gorskiai, Gruževskiai šiam herbyne taip pat ieškojo jiems naudingų duomenų: 1786 m. Gorskių (h. Nalenė) bajorystės patvirtinimas ir

Tarp išlikusių ir įvairiose saugyklose išsisklaidžiusių su Nagurskių kilmės paieškomis susijusių dokumentų išliko du nedideli identiško turinio popieriaus lapeliai, bylojantys, jog ir minėtos giminės atstovai ieškojo informacijos pastarajame herbyne. Šiuose dviejuose lapeliuose esantis tekstas rodo, kad iš K. Niesieckio herbyno buvo paimta ir nurašyta dviejų Nagurskių giminių, naudojusių Ostojos (*Ostoja*) ir Leščič (*Leszczyc*) herbus, informacija. Nurašytuose tekstuose pavartotos santrumpos, vietovardžių rašyba, lenkų kalbos ortografija liudija, kad jie pažodžiui buvo nurašyti iš trečiojo K. Niesieckio herbyno tomo, išleisto 1740 m.¹⁸ Remiantis šiomis detalėmis bei tekstų rašysena galima manyti, kad minėti teksteliai iš herbyno buvo nurašyti greičiausiai XVIII a. antroje pusėje ir galbūt to paties asmens. Kita vertus, šiuos nuorašus atlikęs asmuo (galbūt pats paieškų sumanytojas?) išsirašytus tekstus tyrinėjo ir detaliau. Antai, viename iš minėtų lapelių prie dviejų Nagurskių giminių aprašymo tekstus nurašinėjęs asmuo aiškumo dėlei nupiešė ir tų giminių naudotus herbus (žr. 1 pav.¹⁹). Kito lapelio su identišku tekstu priedas nurodo, kad vienos iš Nagurskių giminės naudoto Leščič herbo aprašymą galima rasti B. Paprockio veikalė²⁰. Tai atskleidžia, kad tekstelius nurašęs asmuo peržiūrėjo ir veikiausiai ieškojo Nagurskius liečiančios medžiagos anksčiau minėto autoriaus 1584 m. išleistame herbyne²¹. Vadinas, K. Niesieckio herbyną tyrinėjęs asmuo (asmenys) ne tik domėjosi ten buvusia informacija, bet ir ją tikslino bei toliau ieškojo su Nagurskių gimine susijusios medžiagos. Tad norint suprasti Nagurskių paieškos akiratin patekusią informaciją pravartu žvilgtelėti, ką jie rado K. Niesieckio herbyne.

Pirmiausia minėtuose lapeliuose, sekant K. Niesieckiu, buvo išsirašyti duomenys apie Nagurskių Leščič herbo giminę: „Nagorski herbu Leszczyc, w sieradzkim woiewodztwie, widzialem iednego z nich nadgrobek z tym herbem.“ Iš pradžių tikslumo dėlei reikėtų atkreipti dėmesį, kad K. Niesieckio herbyne yra supainioti dviejų Nagurskių giminių herbai, kas iki šiolei klaidina lenkų tyrinėtojus. Tai yra prie aprašytos Leščič turėjo būti Ostojos herbo giminė, ir atvirkščiai. Manytina, kad herbyne pateiktas trumpas šios giminės aprašymas buvo smarkiai paveiktas

Gruzevskių (h. Lubić) giminės išrašai iš K. Niesieckio herbyno, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Dział Rękopisów, sygn. 12177/III, l. 6, 9–10; žr. Iwona M. Dacka, *op. cit.*, p. 215.

18 Palyginimui žr. herbyno pirmojo ir antrojo leidimų tekstus: Kaspar Niesiecki, *Korona Polska przy złotey wolności starożytnemi rycerstwa polskiego y Wielkiego Xięstwa Liteuskiego kleynotami, naywyższemi honorami, heroicznym męstwem, y odwagą, wytworną nauką, a naypierwey cnotą, pobożnością y swiętobliwością ozdobia. Potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę pamiętnych w tey oyczyźnie synów, podana*, t. III, Lwów: w Drukarni Collegium Lwowskiego Societatis Jesu, 1740, p. 332; Idem, *Herbarz Polski*, wydany przez Jana Nep. Bobrowicza, t. VI, Lipsk: Nakładem i drukiem Breitkopfa i Härtela, 1841, p. 510. Apie ortografinius herbynų skirtumus užsimena Iwona M. Dacka, *op. cit.*, p. 192.

19 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 13.

20 ŠAM, GEK 87351, l. 2.

21 Bartosz Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, wydanie Kazimierza Józefa Turowskiego, Kraków: Wydawnictwo Biblioteki Polskiej, 1858, p. 285.

jos istorijos. Mat viena šios giminės²² šaka, naudojusi Ostojos herbą, „atsirado“ tik XVI a. pabaigoje, kai 1590 m. balandžio 15 d. Varšuvoje seimo metu Sandomiero miestietis Stanislovas Nagurskis, turėjęs „šlėktelės“ (*szlachetka*) pravarde, buvo nobilituotas (suteikta bajorystė). Ir jį Zavichosto archidiaconas, Krokuvos kanau­ninkas Martynas Suskovskis (*Suskowski*) priėmė į savo giminės naudojamą Ostojos herbą²³. Minėto nobilituoto asmens pavardė susiformavo nuo vietovės *Nagorzice* (dab. *Nagorzycze*, Ostrovecko pavietas), kurią greičiausiai (?) minėto Stanislovo pirmtakas valdė dar 1508 m.²⁴ Vėliau informacija apie šio herbo giminę buvo pateikta S. Okolskio herbyne²⁵, tačiau į ją K. Niesieckis praktiškai neatsižvelgė. Tuo tarpu savo parengtame herbyne K. Niesieckis perteikė asmenines žinias apie minėtą giminę, pridėdamas informaciją pirmu asmeniu, kad matė vieną antkapį su šios giminės atstovo herbu. Veikiausiai, šis žodelis „mačiau“ žemaitiškai Nagurskių giminei galėjo būti kaip akstinas tolimesnėms paieškoms Lenkijoje.

Toliau K. Niesieckio buvo aprašyta Ostojos (iš tikro turėtų būti Leščič) herbo Nagurskių giminė.

„Nagorski herbu Ostoia, w sandomirskim woiewodztwie. Lukasz z Parzniczowa Nagorski, marszałek dworu Anny, infantki y królowny Polskiej, starosta garwolinskii, woyski łączycki, któremu zmarłemu 1571 nadgrobek wystawiła Barbara Mniszkowna z Wielkich Konczyc, podkomorzanka koronna, pozostała małżonka w Warszawie u s(więtego) Jana. Starowol. in Monum. Do tegoż herbu należą Nahorscy: x. Jędrzey Nagorski w zakonie naszym, umarł w Krakowie u s(więtego) Piotra powietrzem 1713²⁶. N. była za Piotrem Mietelskim koło roku 1530.“

22 Apie Sandomiero žemėje įsikūrusią Nagurskių (h. Ostoja) giminę žinoma nuo XIV a., žr. Marek Derwich, *Klasztor Św. Krzyża na Łysej Górze a rycerstwo sandomierskie*, in: *Genealogia: studia nad wspólnotami krewniaczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym. [Materiały sympozjum odbytego w dniach 21–23 IX 1983 r. w Golubiu-Dobrzyniu]*, pod redakcją Jacka Hertla i Jana Wroniszewskiego, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1987, p. 161.

23 *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w.*, wstęp, opracowanie i edycja Barbara Trelińska, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001, Nr. 513, p. 226; Józef Szymański, *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011, p. 206; *Materiały genealogiczne, nobilitacje, indygenaty w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. katalogu Anna Wajs, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2001, p. 87.

24 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XIV–XV)*, t. III–IV: *Małopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1886, p. 195, 461.

25 Simon Okolski, *Orbis Polonus, Splendoribus celi: Thriumphis mundi: Pulchritudine animantium: Decore aquatilium: Naturae excellentia reptilium, condecoratus. In quo antiqua Sarmatarum gentilitia, per vetusta nobilitatis Polonae insignia, vetera & nova indygenatus meritorum praemia & arma specificantur & relucet. Nun primum, ut latininitati consecratus, ita claritate & veritate perspicuus*, Cracoviae: In Officina Typographica Francisci Cæsarij, [1643], t. II, p. 374.

26 Tiesa, šiuo metu galima patikslinti ir papildyti K. Niesieckio duomenis apie jėzuitą Andrių Nagurskį (*1643 m. lapkričio mėn., Raudonoji Rusia – †1710 liepos 31 d., Krokuvą), anuomet dirbusį Kališe, Krokuvoje, Liubline, Lietuvos Brastoje ir kt., plg. žr. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień SJ, Kraków: Wydawnictwo WAM, 1996, p. 449.

Šiuo atveju Niesieckis surašo pastarosios giminės žymiausius asmenis, taip pat tekste nurodydamas pagrindinį šios informacijos šaltinį – Simono Starovolskio (*Starowolski*) 1655 m. išleistą veikalą *Monumenta Sarmatarum*, kuriame buvo Luko Nagurskio epigrafinis įrašas²⁷. Be to, teksto gale K. Niesieckis pridėjo XVIII a. informaciją, ką jam pačiam pavyko rasti apie šią giminę.

Taigi K. Niesieckio herbyne buvo aprašytos dvi skirtingų herbų bendrapavardės giminės, gyvenusios Lenkijos Karalystėje, kada apie Žemaitijoje įsikūrusią Nagurskių Pobogo herbo giminę nebuvo jokios užuominos.

2. Nagurskių (h. Leščič) iš Lenčycos pavieto giminės kronika

Tolimesni ieškojimai greičiausiai buvo sutelkti į bendrapavardžių paiešką Lenkijos Karalystės teritorijoje. Apie tokių paieškų egzistavimą patvirtina tarp Nagurskių giminės genealoginių dokumentų išlikęs pluostelis į vieną krūvą susiūtų lapų, kuriuose aprašyta Lenkijoje, Lenčycos paviete, gyvenusių Nagurskių h. Leščič giminės istorija.

Žinoma, labiausiai intriguoja klausimas kaip Žemaitijos pakamaris „užsikabino“ už šios lenkiškos giminės. To pradžia galėjo būti K. Niesieckio herbyne minima šios giminės informacija apie Varšuvos Šv. Jono arkikatedroje kartu su sūnumi palaidotą Luką Nagurskį (†1571), karalienės Onos Jogailaitės dvaro maršalą, kurio palaidojimo vietoje buvo paminklinė lenta su užrašu. Be to, ji buvo svarbioje vietoje, kaip nurodo Nagurskių kronika: „Przed samemi gankami krolewskiem, na boku ostatniego ołtarza.“ Pirmiausia šie duomenys patikslina (iki šiol lenkų menotyrininkų nežinotą) pastarosios paminklinės lentos lokalizaciją – kad ji buvo minėtos bažnyčios gale, dešinėje pusėje, prie Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo (kitaip Literatų) koplyčios, iki 1944 m., kai Varšuvos sukilimo metu buvo suniokota²⁸. Kita vertus, minėtoje bažnyčioje, esančioje šalimais Valdovų rūmų, 1764 m. įvyko Stanislovo Augusto Poniatovskio karūnacija, kurioje (pasirašęs valdovo elekcijoje) neabejotinai dalyvavo ir J. I. Nagurskis²⁹. Tad šis atvejis, o manytina, kad jų buvo žymiai daugiau, nes pastaroji bažnyčia anuomet turėjo būti dažnai įvairiomis progomis lankoma Abiejų Tautų Respublikos pareigūnų, rodytų, jog Jokūbas žinojo apie šią paminklinę lentą. Be to, minėtos paminklinės lentos buvimas aiškiai visų matomoje bei reikšmingoje vietoje savaime turėjo kelti Žemaitijos pakamariui tam tikras aspiracijas – ieškoti savo ištakų šioje lenkiškoje Nagurskių giminėje. Tad

27 Szymon Starowolski, *Monumenta Sarmatarum, viam universæ carnis ingressorum*, Cracovia: In officina viduæ & hæredum Francisci Cæsarij, S. R. M. Typog., 1655, p. 249–250.

28 *Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria Nowa*, t. XI: *Miasto Warszawa, część 1: Stare miasto*, pod redakcją Jerzego Z. Łozińskiego i Andrzeja Rottermunda, Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1993, p. 190–191, 209.

29 *Volumina Legum*, t. VII, Petersburg: nakładem i drukiem Jozefata Ohryzki, 1860, p. 103.

4-7418 *Analogia*

Panow Nagorskich w Woiewodztwie Łeczyckim

Wies Nagorki nad Rzeką Nerem leży dwie mieli od Łeczycyse
z ktorey ida Panowie Nagorscy

Tych Herb Łeczycy

To jest Brog który na początek cz Gente Łobna, Brog sam Łobny, w polu
czernym, brozynny biały na Hełmie który igł z pawich pior podobnym
pobok leży Brog

Dawniejszych Przodkow których tu nie ganiem, patrzyć w księgach
Łeczyckich. Te które tu sąm specyfikowane Imiona wypisał mawcy
Nagorski.

Przodkowie Bracia Łodzeni Nagorscy czterey

Jakub, Marcin, Mikstaj, Jan

Jakub Przodkowie pierwszy, miał dwóch Synow, Wojciecha y
Stanisława, Wojciech bez potomstwa umarł

Stanisław Syn jego Łaluba miał trzy synki, jedyn Łala za Wólkiego
pod Głownem, Druga Jan Łudłowski, Trzeci poiad Trzebicki

Łwory do ni Włom wstąpił jako do Łiedziwiczki, y tak potom

Łalubie Przodkowie Ładnego Syna nie zostało

2. Nagurskių (h. Leščičė) giminės, įsikūrusios Lenčycos pav., kronikos pradžia. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 37, b. 7418, l. 1.

šiuo atveju suveikė, kaip galima pasakyti XIX a. vokiečių menotyrininko Aby Warburgo terminu, „Antėjo magija“³⁰, kada Žemaitijos pakamario latentinės kilmės atminties turinys buvo aktyvizuotas³¹ tiesiogiai susidūrus su L. Nagurskio paminkline lenta, nuo kurios greičiausiai ir prasidėjo kilmės paieškos. Po to, matyt, sumanytojas užsakė ar per samdytus asmenis vykdė žvalgomąsias paieškas Lenčycos paviete. Galiausiai, jam pavyko gauti ir į Žemaitiją parsigabenti minėtą lenkišką kroniką (žr. 2 pav.).

30 Graikų mitologijoje pasakojama, kad Heraklis, kovodamas su Antėju, kurio iš karto negalėjęs nugalėti, suprato, jog Antėjas kaskart atsigauna vos tik paliečia žemę, nes žemė buvo jo jėgų šaltinis. Tad Heraklis Antėją laikė pakėlęs tol, kol šis numirė, *Mitologia. Mity i legendy sviata*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009, p. 128–129.

31 Alaida Assmann, *Miedzy historia a pamiecia. Antologia*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2013, p. 84.

Tad trumpai apie pačią kroniką³². Šio kūrinio pradžioje ir pabaigoje yra kelios frazės, nurodančios konkretų jos kūrėją: „Teę analogiąm wypisanam od Macieia Nagorskiego [...], Te ktore tu sąm specyfikowane imiona wypisał Maciey Nagorski.“ Be to, kronikos pabaigoje tiksliai nurodomas surašymo laikas: „Dla potomniemy w domu pamiątki przepisałem w roku Panskim 1653.“ Atrodytų, kad rankraštis turėjo būti surašytas XVII a. viduryje Motiejaus Nagurskio. Vis dėlto tolimesniame tekste pasitaiko vėlesnių datų, pavyzdžiui, 1690 m., bei kitos detalės, esančios prie konkrečių asmenų, byloja apie XVII a. antrosios pusės duomenų naudojimą³³. Tad šiame kūrinyje galima išskirti du informacinius srautus. Pirmoji, didesnioji, teksto dalis buvo rašyta M. Nagurskio XVII a. viduryje. Antroji buvo pildoma nuo XVII a. vidurio, greičiausiai, vieno iš minėto Motiejaus sūnų. O tai patvirtina kronikos pabaigoje užfiksuota Motiejaus mintis apie tokio kūrinio tęstinumą: „Teras synowie moi Samuel, Iarosz, Kazimierz, Iedrzy nowąm dzieatek swoich niech wypisuią linią, aby u kazdego w domu ta analogią beła.“³⁴ Vadinasi, šio kūrinio rašymas buvo tęstinis ir galbūt turėjo net kelias versijas. Sprendžiant pagal minėtos kronikos lenkų kalbos rašybą³⁵ ir naudotą lenkišką popierių³⁶ (kas vėl patvirtina šio kūrinio autentiškumą), Žemaitijoje atsidūręs kūrinio variantas, tikėtina, buvo surašytas XVIII a. pirmajame ketvirtyje.

Kūrinio pradžioje aprašomas giminės herbas ir įvardijama jos kilmės vieta. Po to pateikiama surašytojui žinoma giminės pradžia, siekianti XVI a. pirmąją pusę: „Prapradziadowie bracia rodzeni Nagorscy czterey: Iakub, Marcin, Mikołay, Ian.“

32 Ją ketinama publikuoti atskirai.

33 „[...] ten dom Wezykow trzwał in magnis honoribus asz ad annum 1690“, LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 1, 5.

34 *Ibid.*, l. 5.

35 Antai, tekste retai vartojama graikiškos kilmės *z* grafema (pvz. „Iedrzy“, „džieciom“, *Ibid.*, l. 5v.). Nėra aišku, kaip buvo Lenkijos Karalystėje, tačiau Lietuvos didžiojo kunigaikščio raštinėje pastaroji grafema buvo vartojama iki XVIII a. antrosios pusės (žr. Jonas Drungilas, Pastabos dėl lenkiškos rašybos Lietuvos Metrikos Užrašymų knygoje XVI a. pabaigoje – XVIII a. antroje pusėje (remiantis Lazdijų ir Simno aktais), in: *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė Artūras Dubonis, Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 214; taip pat žr. lentelės duomenis, p. 225–226.).

36 Identiško šiam vandenženkliui, kuriame yra pavaizduoti du grifai, virš savęs laikantys karūną, o ties juosmeniu – žemyn nusitęsusią kilpą, kataloge nerasta. Aptinkami du panašūs šio vandenženklis variantai. Pirma, galbūt tai yra vandenženklis „Laivas“, aptinkamo Edmundo Laucevičiaus kataloge, mažesnioji dalis, vadinamoji „kontramarkė“ (žr. Edmundas Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas*, Vilnius: Mintis, 1967, Nr. 1853, p. 246), kuri datuojama 1719 m. (žr. Idem, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, Vilnius: Mintis, 1967, p. 200). Kol kas neišaiškinta, kokios popieriaus dirbtuvės naudojo šį vandenženklį. Aišku, kad šis vandenženklis „Laivas“ buvo kilęs iš herbo „Laivas“, lenkų heraldikoje vadinamo „Łodzia“. Šių herbų buvo kelios atmainos, kurios naudotos tiek Lenkijoje, tiek Lietuvoje (*Ibid.*, p. 127). Antra, labiau tikėtina, kad tai buvo kunigaikščių Liubomirskių popieriaus dirbtuvės, buvusios Poremboš Vielkie (*Porębie Wielkiej*) vietovėje, naudotas vandenženklis. Minėta popieriaus dirbtuvė veikė 1608–1730 m. laikotarpiu. Pastebėtina, kad šie vandenženklis tarp grifų buvo laikomas vadinamasis herbas „Šreniava be kryžiaus“. Beje, pagal senąsias lenkų heraldines tradicijas grifai buvo retai sutinkami (žr. Jadwiga Siniarska-Czaplicka, *Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczpospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław–Warszawa-Kraków: Ossolineum; Wydawnictwo PAN, 1969, Nr. 99, p. 8).

Galiausiai ji užbaigiama giminės narių paminėjimu XVII a. pabaigoje. Iš viso šiame kūrinyje paminėta apie 100 Nagurskių h. Leščič giminės narių asmenų.

Pats kronikos teksto stilius nėra sausas giminės narių išvardijimas ar surašymas. Veikiau tai yra gyvas, rašančiojo jausmais pulsuojantis kūrinys. Antai, veikiausiai M. Nagurskis jautriai aprašydavo giminės atstovus, kurie nesulaukdavo palikuonių ar išmirdavo, įvardydamas tai kaip Dievo nemalonės ženklą, ar atvirkščiai – džiaugdavosi Nagurskių giminės gausėjimu, net nesiryždamas visų jų aprašyti, nes jų buvo tiek daug...³⁷ Verta pažymėti, kad kronikoje gana nuosekliai aprašomos moterys, jų vedybos, o ištekJusiųms už garsių giminių vyrų skiriamas gerokai didesnis dėmesys. Rašydamas šią giminės kroniką M. Nagurskis daugiausia rėmėsi savo atmintimi, o ko neatsimindavo, nurodydavo: „Dawniejszych przodkow, ktorych tu nie pamietam, patrzyc w księgach łączyckich [...]“.³⁸ Iš teksto aiškėja, kad rašydamas jis rėmėsi *kronikami* – Jano Długoszo ir Bartoszo Paprockio veikalais. Tai rodo, kad ruošdamasis rašyti giminės kroniką, M. Nagurskis jau buvo peržiūrėjęs įvairių šaltinių bei sukaupęs nemažai su giminės genealogija susijusios medžiagos.

Tad ši Nagurskių iš Lenčycos pavieto giminės kronika yra unikalus ir reikšmingas ano meto šaltinis. Be to, minėtos kronikos duomenys leidžia pakoreguoti Lenkijos tyrėjus, sudariusius Abiejų Tautų Respublikos (Chelmno, Černigovo, Kijevo) pareigūnų sąrašus, kurie prie Nagurskių giminės atstovų nurodė, kad jie priklausė Ostojos herbo giminei³⁹. Tačiau naudojantis minėtame kūrinyje išvedamomis tiesioginėmis genealoginėmis jungtimis matyti, kad tie asmenys priklausė Nagurskių (h. Leščič), gyvenusių Lenčycos paviete, giminei. Ir tokių atvejų yra daugiau, antai rašoma: „Jan, Macieja rodzony brat młodszy, wyniosł się na Rus, tam się ożenił, był kapitanem ku granicom Moskiewskim, tam się rozrodził. Pytac się o Nagorskich na Rusi“.⁴⁰

37 „[...] zadnego syna niezostalo; [...] ten bez potomstwa s szedł, niezostawiwszy syna zadnego; [...] dom bez synow y wszystkie dobra poszły w domy Węzykow y Obidowskich [...]; Uwaz kozdy co za nieszczesliwosc y co za niebłogosławienstwo Boskie, kiedy ci wszyscy przodkowie bez successorow pochodzili; [...] do tych się tu pokolenia nie kładzie, bo by tego bez miary było; iusz sie potomstwa niekladzie od nich iak się obrocili [...]; iusz się tu nieuspomina, bo ich iusz wiele [...]“; LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 1–5.

38 *Ibid.*, l. 1.

39 Antai, kaip Ostojos herbo giminei priklausę klaidingai nurodomi: Adomas Andriejus, Busko pastalininkis (1696–1706), Stanislovas – Naugardo-Severskio (1697–1698) ir Belzo stalininkas (1698–†1706). Manytina, kad Nagurskių giminei, naudojusiai Leščič herbą, priklausę Nagurskis, XVII a. pirmojoje pusėje buvęs Sanoko kalavijininku (*Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, sąs. 2: *Urządnicy województwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. Henryk Gmiterek i Ryszard Szczygieł, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 1992, Nr. 346, 556, p. 67, 91; *Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, sąs. 4: *Urządnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, opr. Eugeniusz Janas i Witold Klaczewski, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 2002, Nr. 1878, 1989, p. 231, 241; *Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, sąs. 1: *Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, luowska, przemyska, sanocka). Spisy*, opr. Kazimierz Przyboś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987, Nr. 2312, p. 269).

40 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 1v.

Pastebėtina, kad minėto rankraščio gale yra apskritimo formos genealoginė schema, labai panaši į pateikiamą Józefo Aleksandro Jabłonowskio kūrinyje *Heraldica*, išleistame 1742 m.⁴¹ Joje nuo centro, kur įrašomas giminės pirmtakas, einant link apskritimo šonų pagal giminystės laipsnį išdėstomos giminių kartos. Gerai įsižiūrėjus, rankraštyje pavaizduotame apskritime galima pamatyti nežymiai įspaustą gėlės su keturiais žiedlapiais formą, kuri turėjo perteikti asmens genealogiją, panašią į jungtinio herbo kompoziciją⁴². Manytina, kad minėtas genealoginis apskritimas atsirado pasirodžius J. A. Jabłonowskio kūriniui, t. y. po 1742 m. Vadinas, šie piešiniai buvo daromi Nagurskių giminės, gyvenusios Lenkijoje. Tikėtina, kad, žemaitiškai giminei gavus šį rankraštį, tai galėjo būti įdomus genealogijos perteikimo pavyzdys.

Tad įsigijęs ir ištyrinėjęs šią lenkišką kroniką Žemaitijos pakamaris, matyt, liepė padaryti jos kopiją⁴³, kuri turėjo būti surašyta XVIII a. antrojoje pusėje⁴⁴. Greičiausiai J. I. Nagurskis lenkišką kroniką gavo ne anksčiau, o užsakytų paieškų metu.

3. Žemaitiškoji medžiaga

Aptartoji lenkiška kronika tapo svarbiu akstinu iširti Žemaitijoje įsikūrusios Nagurskių h. Pobogas giminės istoriją. Iš pradžių buvo peržiūrimas turimas Nagurskių giminės archyvas, selektyviai surašinėjami giminės dokumentai, turėję atskleisti jos raidą nuo 1594 m. Taip atsirado dokumentų sąrašai, kuriuose surašytas giminės narių žemių, dvarų pirkimas, pareigybių, tijųnysčių gavimas, kas vėliau pasitarnavo XVIII a. pabaigoje patvirtinant Nagurskių bajorystę⁴⁵. Manytina, kad tai atliko darbo praktiką su dokumentais turintis asmuo, galbūt vietinis Nagurskių giminės archyvaras.

Vėliau šie parengiamieji darbai leido sukurti žemaitiškosios Nagurskių giminės kroniką (žr. 1 priedą). Kad ši žemaitiškoji kronika buvo mėgdžiojama nuo lenkiškosios, rodo kelios detalės. Pirma, žemaitiškoji, kaip ir lenkiškoji, pradedama tuo pačiu žodžiu – *Analogia*. Antra, žemaitiškojoje bandoma išdėstyti genealogiją taip pat, kaip ir lenkiškojoje. Vis dėlto, palyginti su lenkiškąja, Žemaitijoje sukurta kronika yra „sausesnė“, joje dominuoja giminės vyrija, kai neištekėjusių merginų vardai paminimi kur ne kur. Šioje kronikoje Nagurskių genealogija užbaigiama XVIII a. trečiuoju ketvirčiu. Be to, pagal teksto popieriuje esančius vandenženklis (XVIII a. 7-asis dešimtmetis⁴⁶) bei įrašytą vienintelę datą – 1751 m. galima teigti,

41 Józef Alexander Jabłonowski, *Heraldica, to iest osada kleynotow rycerskich, wiadomość znakow herbowych, dotąd w Polsce nieobiasniona*, we Lwowie, w drukarni collegii Societatis Jesu, 1742, p. 105, žr. genealoginę schemą Nr. 11.

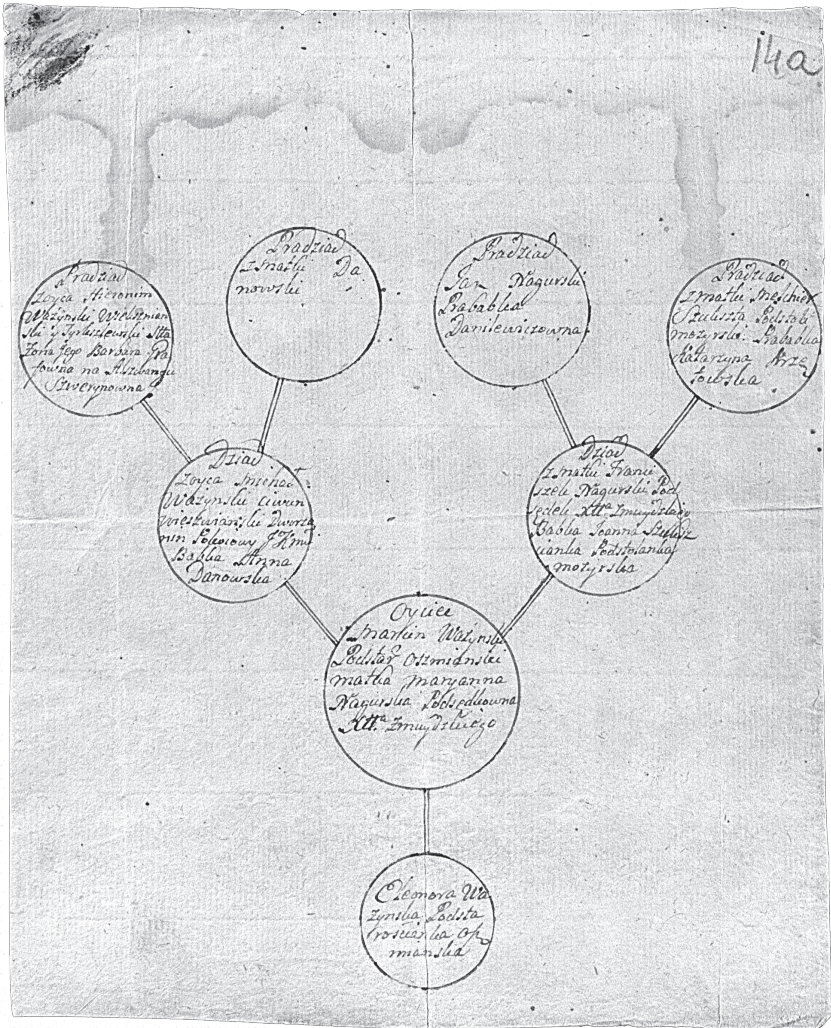
42 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 5.

43 *Ibid.*, l. 6–9v.

44 Kronikos kopijoje (l. 9) yra vandenženklis (žr. Edmundas Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas*, Nr. 255, p. 45), kuris gali būti datuojamas apie XVIII a. 7–8-ąjį dešimtmetį (žr. Idem, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, p. 178).

45 LNB, f. 92, b. 3921, l. 1–8; *Ibid.*, b. 1702.

46 Šioje kronikoje yra vandenženklis su užrašu: „LUDWIGS ORT“ (LMAVB RS, f. 37, b. 7418,

3. Eleonoros Važinskytės genealoginė schema, atspindinti Važinskių ir Nagurskių giminytės ryšius (XVIII a. antroji pusė). Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 37, b. 7418, l. 14a.

kad minėtas kūrinyms buvo parašytas XVIII a. antrojoje pusėje. Kita vertus, minėtos datos įrašymas prie Pranciškaus Vladislavo asmens ne tik rodo, kad tas asmuo buvo svarbus giminei, bet ir vėl signalizuoja apie užsakiusio asmens – J. I. Nagurskio suinteresuotumą. Šios giminės narių „sąvadas“ išliko net dviem variantais, kurie

l. 12; pgl. Edmundas Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas*, Nr. 950, p. 158). Tad šis rankraštis greičiausiai galėtų būti datuojamas XVIII a. 7-uoju dešimtmečiu (žr. Idem, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, p. 187).

greičiausiai buvo sukurti vienu metu, nes iš esmės tarpusavyje nelabai kuo skiriasi. Šiek tiek skiriasi atskirų giminės linijų išdėstymas tekste, taip pat antroje versijoje, kuri yra ilgesnė, aprašant giminės narius, vartojama daugiau lotynizmų, kai pirmojoje jų buvo mažiau. Tad gali būti, kad šias dvi versijas surašė du skirtingi asmenys.

Pastebėtina, kad šalia kronikos išliko kitas neįprastas dokumentas – Eleonoros Važinskytės (Marijonos Nagurskytės (6.8) ir Martyno Važinskio dukters) genealoginė schema, kur pateikiama abiejų jos tėvų giminų genealogija, iš viso apimanti keturias kartas (žr. 3 pav.). Pirmiausia krinta į akis šioje schemoje vartojami giminystės terminai: *babka*, *pradziad* ir kt. Visgi minėtieji terminai nebuvo atsitiktiniai, nes kitu atveju šiuos giminystės ryšius buvo galima perteikti paprasčiausiomis linijomis. Antra, prie asmenų, prie kurių parašyti minėti terminai, taip pat yra pateiktos jų užimamos pareigybės. Tad asmuo, kuris domėjosi E. Važinskytės genealogija, turėjo konkretų tikslą tai darydamas. Be to, minėtoje schemoje nėra pažymėta Eleonoros santuoka su Antanu Zenavjevičiumi, Polocko pakamariu, ir jų vaikai⁴⁷. Vėlgai tai signalizuoja, kad ši schema galėjo būti sudaryta dar prieš šios moters vedybą. Pastarajam schemas sudarinėtoji, matyt, buvo svarbiau atsekti Nagurskių ir Važinskių giminystės ryšius. Prie to reikėtų pridėti, kad minėtoji Eleonora buvo Jokūbo Ignoto Nagurskio dukterėčia (žr. 2 priedą). Tad tikėtina, jog būtent Žemaitijos pakamariui buvo svarbūs schemoje nurodyti giminystės ryšiai su tuo metu Žemaitijos valdžios elite kylančiais Važinskių giminės atstovais, kai Feliksas tapo Žemaitijos stovyklininku (1764–1766), taip pat Telšių paseniūniu (1764–1774), o Anupras – Telšių repartacijos žemės teismo teisėju (1788–1793)⁴⁸. Veikiausiai pastaroji E. Važinskytės genealoginė schema nebuvo vienintelė, turbūt tokių giminystės schemų galėjo būti ir daugiau.

Tad surašyta giminės kronika, taip pat įvairios schemas padėjo sukurti nuoseklią giminės genealogijos pavaizdavimą. Iš pradžių buvo daromi juodraštiniai variantai – schemas, brėžiniai, tik vėliau pereita prie meniškai apipavidalinto giminės medžio, sukurto greičiausiai XVIII a. 9-ajame dešimtmetyje ir užbaigto penktąja – Jokūbo Ignoto Nagurskio karta⁴⁹. Po to pastarasis medis tapo puikiu šaltiniu XIX a. pirmojoje pusėje sudaromam giminės medžiui, reikalingam bajorystei patvirtinti, – jame buvo pavaizduoti vėlesnių kartų atstovai⁵⁰.

Reziumuojant šių vykdytų paieškų metu gautų dokumentų sudarymo / surašymo laiką galima teigti, kad jos buvo vykdomos XVIII a. 7–9-ajame dešimtmečiais, o remiantis ankščiau tekste išsakytomis mintimis galima įsivaizduoti preliminarų J. I. Nagurskio užsakytą paieškų scenarijų: *K. Niesieckio herbymas* → *lenkiška*

47 Teodor Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 18, Poznań: Drukarnia Fr. Chocieszyńskiego, 1896, p. 209.

48 *Urządnicy WKL*, t. 3, Nr. 856, 1049, 1196.

49 Antai, viena žemaitiškosios Nagurskių giminės schema (LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 15) galėjo būti sudaryta XVIII a. 7-ajame dešimtmetyje, o genealoginis medis (*Ibid.*, b. 11214a) – 9-ajame ar 10-ajame dešimtmetyje (pgl. Edmundas Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas*, Nr. 950, p. 158; Nr. 2122 (?), p. 273; Idem, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, p. 187, 204).

50 LVIA, f. 1135, ap. 6, b. 218, l. 76.

Nagurskių (h. Leščič) giminės kronika → *Žemaitijos Nagurskių archyvo revizija* → *Nagurskių (h. Pobogas) giminės aprašymas* → *giminės genealoginės schemas, medžiai*.

Epilogas: giminės kilmės vietos ir pirmtako „atradimas“

Vykdytų paieškų pabaigoje, manytina, kad užsakovas atsidūrė aklavietėje dėl trijų veiksnių: giminės kilmės vietos, pirmtako ir identiško herbo suradimo. Mat, atidžiau peržiūrėjus Nagurskių sukauptą medžiagą, neaptikta jokių konkrečių detalių, kurios liudytų tikslų jų kilmės nustatymą. Net žvelgiant retrospektyviai atsekti į Žemaitiją atvykusios giminės „lizdą“ yra keblu.

Pirmiausia sumaištį į giminių identifikavimą įneša kitų heraldikų, genealogų įdirbis, ką pailiustruoja Petronėlės Nagurskytės (6.6) (*~1720–†1790), ištekėjusios už Vilhelmo Jono Pliaterio, atvejis. Antai, XIX a. pabaigoje Teodoras Žychliński, rašydamas apie Pliaterių giminę, nurodo, kad šios Nagurskytės giminė naudojo Ostojos herbą⁵¹, o 1967 m. Simonas Konarskis jai priskyrė Leščičo herbą⁵². Tačiau išlikusiame Petronėlės Nagurskytės-Pliaterienės portrete, nutapytame apie XVIII a. vidurį, aiškiai matosi Pobogo herbas⁵³. Tiesa, tokios painiavos įnešdavo ir ankstesni herbynai (pvz., K. Niesieckio)⁵⁴.

Antra, paiešką keblią daro Nagurskių pavardės dažnumas bei skirtingus herbus naudojusią giminių gausa. Štai XIV–XVI a. tokią pavardę turėjusių giminių, kurios naudojo skirtingus herbus, gyveno įvairiose Lenkijos regionuose: Mazovijoje, Racionžo ir Zambruvo pavietuose, aptinkame net keletą Nagurskių giminių⁵⁵, naudojusią Vanago (*Bolesta*)⁵⁶ ir Tšaskos (*Trzaska*)⁵⁷ herbus, taip pat

51 Teodor Žychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 3, Poznań: drukiem Jarosława Leitgebtra, 1891, p. 203.

52 Szymon Konarski, *Materiały do biografii: genealogii i heraldyki polskiej*, t. 4, Buenos Aires–Paryž, 1967, p. 152.

53 *Žemaitijos dvarų meno kolekcija „Alkos“ muziejuje. Katalogas*, sud. Zita Dargaitė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2010, p. 32.

54 Marian Wolski, *Małopolska rodzina szlachecka XIV–XVI wieku. Trzeciescy herbu Strzemię*, Kraków: Societas Vistulana, 2005, p. 357.

55 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XVI)*, t. V: *Mazowsze*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1895, p. 87, 377.

56 „Sandek, Cristinum, Albertum, Joannem, Matthiam de Nagorki“, (1408 m., Plockas), *Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego*, Kraków: W drukarni W. Kirchmayra, p. 15; *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861*, opracowała Elżbieta Sęczys, przygotował do druku Sławomir Górzyński, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2007, p. 468; *Słownik historyczno-geograficzny województwa płockiego w średniowieczu*, opr. Anna Borkiewicz-Celińska, s. 2, Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich, p. 207–208.

57 „Johannis de Nagorky de armis Trzasky“ (1499 m., Kolnas), Adam Wolff, *Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937, Nr. 790, p. 172.

Kujavijoje – Pomiano⁵⁸, Didžiojoje Lenkijoje (Poznanės paviete?⁵⁹) – Pilavos (*Pilawa*)⁶⁰, Sandomiero – Ostojos, Lenčycos (gali būti, kad vėliau dalis šios giminės persikėlė į Dobžinės pavieta) – Leščičo⁶¹ herbus bei Palenkėje, Bielsko paviete, kur buvo Nagorkų kaimas (*Nagorki, Nagorky*) ir ten įsikūrusi *Nagorka* giminė⁶².

Trečia, trūkstant daugiau duomenų, sunkiausia yra atsekti pirmo realaus XVI a. pabaigoje į Žemaitiją atvykusio Martyno kilmę, naudojantis jo vardu bei patronimu, t. y. ieškant jo tėvo Jokūbo. Antai, minėtoje lenkiškoje Nagurskių kronikoje minimas XVI a. pirmojoje pusėje gyvenęs Jokūbas, tačiau sūnaus vardu Martynas jis neturėjo, ką aiškiai įrodo kūrinio teksto fragmentas: „Jakub, prapradziad pierszy, miał dwóch synow: Woyciecha y Stanisława.“⁶³ Arba 1580 m. Drohičino paviete minimas *Jakub Nagórka*, tačiau dėl šios pavardės (minėtame regione tokia forma vartota iki XVIII a. vidurio) kitoniškumo bei nežinant šios giminės naudoto herbo kažin ar galima šį asmenį tapatinti su pirmojo Žemaitijoje įsikūrusio asmens tėvu. Ir galiausiai, Włodzimierzo Dworzaczeko išrašuose iš Didžiosios Lenkijos žemės ir pilies teismų knygų aptinkame Martyną Nagurskį, tačiau jo tapatinti su į Žemaitiją atvykusiuoju taip pat negalime, nes jis susilaukęs trijų sūnų (Jono, Stanislovo ir taip pat Martyno, gyvenusių Poznanės paviete), apie 1587 m. mirė⁶⁴. Tad nustatyti į Žemaitiją atvykusios giminės „lizdą“ ir jos pirmtaką yra itin keblu.

Pagaliau, keliant identiško Nagurskių herbo suradimo Lenkijoje klausimą, manytina, kad išeitis iš šios problematikos būtų verčiau kalbėti apie pačių Nagurskių sumanytą herbo pakeitimą. Tuo labiau, kaip rodo istoriografijos patirtis, kada šalia

58 Antai, žinoma, kad dar nuo XIV a. Pomiano herbo giminės atstovams priklausė Nagurkų (Nagórki) kaimas, žr. Joanna Karczewska, *Ród Pomianów na Kujawach w średniowieczu*, Poznań–Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 2003, p. 141; Alicja Szymczakowa, *Nobiles Siradienses. Rody Porajów, Pomianów, Gryfów, Kopaczów i Pobogów*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011, p. 181.

59 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XIII)*, t. I: *Wielkopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1883, p. 7, 327.

60 *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim*, p. 468; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, opracowany przez Seweryna hrabiego Uruskiego, t. 12, Warszawa: Skład Główny Księgarnia Gebethnera i Wolfa, 1913, p. 11.

61 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XII)*, t. II: *Wielkopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: W drukarni Józefa Bergera, 1883, p. 49, 59, 61, 73, 74, 132.

62 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XVIII, część I-sza)*, t. VI: *Podlasie*, opisane przez Aleksandra Jablonowskiego, Warszawa: Skład główny u Gebethnera i Wolfa, 1908, p. 21, 91–92.

63 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 1.

64 http://teki.bkpan.poznan.pl/index_monografie.html [žiūrėta 2015 03 13].

gerai žinomo adopcijos reiškinių⁶⁵ tokie atvejai egzistavo jau XIII a.⁶⁶ Šią mintį dar labiau išplečia lenkų tyrinėtojo Mariano Wolskio pateikti pavyzdžiai. Antai, jis nustatė, kad į Voluinę, Podolę emigravusi smulkioji lenkų bajorija keisdavo savuosius herbų ir labiau įprastus šiame regione arba į naudojamus ten gyvenusių žymesnių bendrapavardžių⁶⁷. Tad yra tikimybė, kad Žemaitijoje įsikūrusi Nagurskių giminė dėl vienokių ar kitokių priežasčių taip pat galėjo pakeisti savo naudotą herbą.

Grįžtant prie Jokūbo Ignoto Nagurskio vykdytos kilmės paieškų galima pasakyti, kad pirmtako bei giminės kilmės vietos (apie giminės herbą išvis niekur neužsimenama) nustatymą Žemaitijos pakamariis „išsprendė“ įdomiai, tuo nūdienai pateikdamas savotišką kazusą. Išsamiausiai giminės ištakos pateiktos žemaitiškoje kronikoje: „Iakub Nagorski przyszedłszy z Korony Polskiey, z ziemi łączyckiey, z Nagorek, osiadł w Xięstwie Zmud(zki)m, w powiecie telszewskim, w maiętności Dziuginianach, ktory miał syna iednego Marcina.“⁶⁸ Norint atrasti atsakymą į šią problemą vertėtų atkreipti dėmesį į pateiktame fragmente esančias kelias detales. Pirma, jame nurodoma tiksliai Nagurskių kilmės vieta – Lenčycos žemė, Nagorkų vietovė. Neabejotina, kad minėti duomenys buvo „pasisavinti“ iš aptartos lenkiškosios kronikos. Antra, giminės pirmtaku įvardytas Jokūbas, kuris esą pirmasis atvyko į Žemaitiją. Šiuo atveju sumaniai pasinaudojama pirmo atvykusio asmens – Martyno (2) tėvavardžiu, nors duomenų šaltiniuose apie jo tėvo Jokūbo atvykimą į Žemaitiją neaptikta. Be to, net minėtoje lenkiškoje kronikoje, iš kurios vedama žemaitiškoji giminė, XVI a. minimas Jokūbas neturėjo sūnaus vardu Martynas. Tad Žemaitijoje gyvenusių Nagurskių giminės ištakos buvo dirbtinai „pritemptos“ prie lenkiškosios kronikos duomenų.

Tokia kilmės versija buvo itin paranki šių paieškų sumanytojui Jokūbui Ignotui Nagurskiui. Pirmiausia, kaip minėta, Lenkijoje gyvenusio bendrapavardžių giminė (h. Leščič) buvo žymi ir XVI a. priklausė Lenčycos valdžios elitui (Vaitiekus tapo iždininku (1518–1524), Valentinas – pataurinėniu (1522–1552), Stanislovas – vaiskiu (1563–1568)), o vienas jos narių – Lukas Nagurskis pradžioje tapęs vaiskiu (1547–1561), vėliau – pakamariu (1564–1571), o galiausiai – Žygimanto Augusto

65 Plačiau apie adopcijos reiškinį Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje žr. Juliusz Bardach, *Studia z ustroju i prawa Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVII w.*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970, p. 191–260; o apie herbinę žr.: Edmundas Rimša, *Heraldika. Iš praeities į dabartį*, Vilnius: Versus aureus, 2004, p. 124–125; Władysław Semkowicz, *Encyklopedia nauk pomocniczych historii*, Kraków: Universitas, 2011, p. 180–184.

66 Antai, XIII a. Silezijoje įsikūrusi Viečbnų (*Wierzbny*) giminė įprastai naudojo Lapino (*Lis*) herbą, kai vienas jos atstovų Jonas, būdamas Paryžiuje, nusiziūrėjo iš Kapetingų ir į savo herbą įdėjo tris lelijas. Vėliau kiti tos šakos atstovai herbuose naudojo jau šešias lelijas. Taip vienos giminės įvairių linijų atstovų buvo naudojami skirtingi herbai, plačiau žr. Tomasz Jurek, *Panowie z Wierzbnej. Studium genealogiczne*, Kraków: Societas Vistulana, 2006, p. 93–99.

67 Marian Wolski, Zmiany heraldyczne u szlachty polskiej w kotekście jej migracji na Podole, in: *Kamieniec Podolski: Studia z dziejów miasta i regionu*, pod redakcją Feliksa Kiryka, t. 1, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2000, p. 271–277.

68 LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 16.

sesers Onos Jogailaitės dvaro maršalu⁶⁹. Tad Žemaitijos pakamariui pastaroji giminė atrodė patraukli ir kartu „kėlė“ žemaitiškosios giminės, savo ištakas vedančios iš šios giminės protėvių, prestižą.

Antra, giminės pirmtaku pasirinktasis Jokūbas nebuvo atsitiktinis Žemaitijos pakamario sprendimas. Šis vardas, kuris buvo toks pat kaip šių paieškų sumanytojaus, turėjo įprasminti Jokūbo vardo svarbą giminės savimoneje, ir tai matosi iš Žemaitijos pakamario veiksmų. Štai J. I. Nagurskis, plėsdamas savo ekonominę galią, 1776 m. birželio 8 d. įkūrė savo vardo Jokūbavo miestelį⁷⁰, taip pat jo iniciatyva buvo pakeistas ir naujai Kurtuvėnų bažnyčiai suteiktas Šv. apaštalo Jokūbo titulas⁷¹. Galiausiai, jo dangiškojo globėjo šv. apaštalo Jokūbo diena – liepos 25 d., J. I. Nagurskio vardo diena, buvo iškilmingai švenčiama Kurtuvėnuose, kur Žemaitijos pakamariis sulaukdavo daug sveikinimų. Taip buvo stengiamasi Jokūbo vardą „įjausti“ į Nagurskių giminės savimonę.

Kartu Žemaitijos pakamariis nepamiršo tinkamai įprasminti ir menamo giminės pirmtako, ką atspindi XVIII a. pabaigos Nagurskių genealoginis medis. Jame prie pat giminės medžio parodyta giminės pirmtako figūra. Šis pirmtakas vaizduojamas kaip dėvintis kontušą, žiponą, liemenį susijuosęs kontušine juosta, o ant galvos užsidėjęs kazokiško tipo kepurę, dėvėtą XVIII a.⁷² Minėtas sarmatiškai apsirengęs bajoras, Nagurskių pirmtakas Jokūbas, stovėjo salelėje, apkabinęs išaugusį giminės medį (žr. 4 pav.). Gretimais jo buvo pavaizduotas laivelis, turėjęs simbolizuoti giminės pradininko kelionę bei atvykimą į Žemaitiją, šią mintį papildė šalia laivelio esantis prieriašas: „Im panow Nagurskich Analogia od przyscia na Zmudz z Korony Polskie.“⁷³

Taigi aptartų Žemaitijos pakamario vykdytų paieškų „laukas“ byloja, kad veikiausiai anuomet Nagurskiai, nemažą laiko dalį priklausydami smulkiajai bajorijai, išties nebežinojo tikrųjų savo ištakų. Kartu jie vengė legendinių kilmės pasakojimų, kitaip nei kai kurios Žemaitijos valdančiajam sluoksniui priklausančios giminės⁷⁴, savo ištakas siedami su Lenkijoje, XVI a. Lenčycos paviete, svarbią padėtį užėmusia bendrapavardžių gimine. Pasirinktas Jokūbo vardas, iš dalies suderintas su kilmės

69 *Urządnicy dawniej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. II, sąs. 2: *Urządnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, opr. Edward Opaliński i Hanka Żerek-Kleszcz, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 1993, Nr. 445, 474, 544, 651, 652, p. 76, 80, 89, 101.

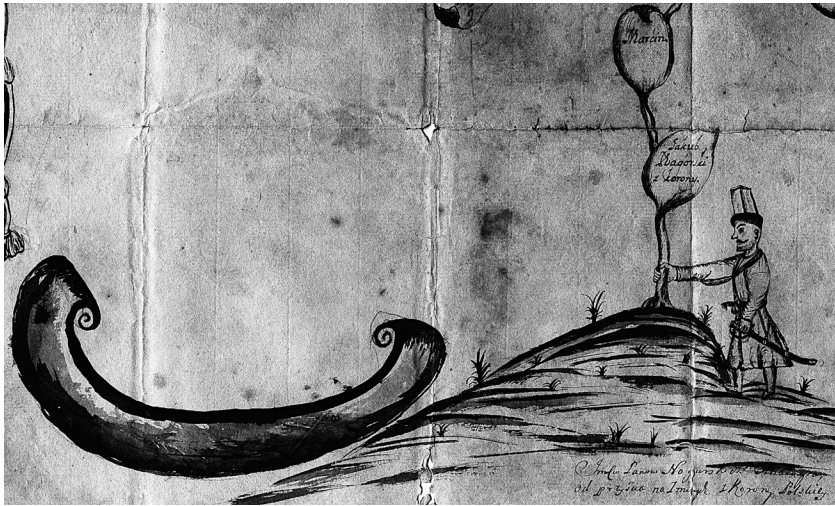
70 LNB, f. 92, b. 2678, l. 1–4 (1806 m. nuorašas); Elmantas Meilus, Lietuvos miestų ir miestelių steigimo ir turgų bei prekymečių privilegijos (XVII a. antroji pusė – XVIII a.), in: *Lietuvos miestų istorijos šaltiniai*, sud. Zigmantas Kiaupa ir Edmundas Rimša, Vilnius: Mokslas, 1988, p. 94.

71 Išsami informacija apie Kurtuvėnų bažnyčios statybą yra pateikta R. Ragauskienės tyrime, tačiau lieka neaišku, kada konkrečiai šiai bažnyčiai buvo suteiktas Šv. apaštalo Jokūbo titulas. Visgi tikėtina, kad bažnyčia naują titulą gavo J. I. Nagurskiui finansuojant naujos mūrinės bažnyčios statybą 1783 m., žr. Raimonda Ragauskienė, Kurtuvėnų bažnyčios raida: nuo pirmosios XV a. iki Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios, in: *Menotyra*, 2006, t. 44, Nr. 3, p. 12–21.

72 Marija Matušakaitė, *Apranga XVI–XVIII a. Lietuvoje*, Vilnius: Aidai, 2003, p. 257.

73 LMAVB RS, f. 37, b. 11214a.

74 Jonas Drungilas, Lenkų giminų, įsikūrusių Žemaitijoje, genealoginės savimonės atspindžiai antroponimijoje: kilmės motyvas (XVI a. antroje pusėje – XVIII a.), in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2014, t. 2, 2015 (spaudoje).

4. XVIII a. pabaigos Nagurskių (h. Pobogas) genealoginio medžio fragmentas su žemaitiškos šakos pirmtaku Jokūbu. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 37, b. 11214a.

duomenimis, iš dalies pritemptas, buvo puikus pretekstas per šį „pirmtaką“ parodyti tuometinio Žemaitijos pakamario svarbą visai Nagurskių giminei.

Išvados

1. XVIII a. antrojoje pusėje, tikėtina, kad Žemaitijos pakamario Jokūbo Ignoto Nagurskio (†1799) tuometinis statusas – stambi žemėvalda, aukštos pareigybės, grafo titulas ir glaudūs ryšiai su valdovu Stanislovu Augustu Poniatovskiu bei Čartoriskių gimine – paskatino imtis savo giminės, įsikūrusios Žemaitijoje XVI a. pabaigoje, kilmės paieškų.

2. Pirmame paieškų etape buvo išanalizuotas anuomet pasirodęs Kasparo Niesieckio (1740 m.) herbynas, kuriame buvo informacija apie dvi Lenkijoje gyvenusias Nagurskių gimines (Ostojos ir Leščič herbų). Remiantis šia medžiaga, „ieškotojui (-ams)“ pavyko gauti Lenkijoje, Lenčycos paviete, gyvenusių Nagurskių (h. Leščič) giminės kroniką, surašytą XVII a. viduryje – XVIII a. pradžioje.

3. Antrajame paieškų etape buvo peržiūrėtas ir ištirtas žemaitiškosios Nagurskių giminės archyvas. Po to, sekant lenkiškos kronikos pavyzdžiu, buvo sukurta Žemaitijoje įsikūrusios Nagurskių (h. Pobogas) giminės kronika, kuria vėliau remtasi sudarinėjant genealoginius medžius bei schemas.

4. Paieškų pabaigoje iškilo giminės kilmės vietos ir pirmtako nustatymo problema. Vis dėlto toliau paieškų nebetęsdamas, paieškų iniciatorius sustojo ties turimais savo giminės duomenimis (žinota, kad pirmas XVI a. į Žemaitiją atvykęs asmuo buvo Martynas, Jokūbo sūnus) ir lenkiška bendrapavardžių giminės kronika (joje minimas

XVI a. gyvenęs Jokūbas iš Lenčycos pavieto, tačiau sūnaus Martyno jis neturėjo). Nepaisydamas aiškių nesutapimų, iš šių duomenų Žemaitijos pakamaris sukonstravo savo giminės kilmės versiją, pagal kurią giminės pirmtaku tapo Jokūbas, atvykęs į Žemaitiją iš Lenkijos, Lenčycos pavieto. Taip Žemaitijoje gyvenusių Nagurskių giminės ištakos buvo dirbtinai „pritemptos“ prie lenkiškos kronikos duomenų. Na, o tokia kilmės versija buvo paranki šių paieškų sumanytojui Jokūbui Ignotui Nagurskiui. Viena vertus, Lenkijoje gyvenusi bendrapavardžių giminė (h. Leščič), kuri XVI a. priklausė Lenčycos valdžios elitui, o vienas jos narių buvo tapęs net Onos Jogailaitės dvaro maršalu, atrodė patraukli ir kartu „kėlė“ žemaitiškosios giminės, savo ištakas vedančios iš tų pačių protėvių, prestižą. Kita vertus, giminės pirmtaku pasirinkęs Jokūbą, Žemaitijos pakamaris per savo įtaką bei statusą įvairiais būdais (įkurdamas Jokūbavo miestelį, Kurtuvėnų bažnyčiai suteikdamas Šv. apaštalo Jokūbo titulą, iškilmingai liepos 25 d. švęsdamas vardines – Jokūbines) giminės genealoginėje savimoneje įamžino ne tik bendravardį „pirmtaką“, bet ir save.

5. Pastarasis atvejis atskleidė, kad XVIII a. antrojoje pusėje Nagurskių giminės nariai, veikiausiai dėl laiko atotrūkio nebeprisimindami dar XVI a. pabaigoje Žemaitijoje įsikūrusios giminės ištakų, kartu vengdami anuomet paplitusių kilmės legendinių pasakojimų, ėmėsi tikrų savo kilmės paieškų.

1 PRIEDAS

XVIII a. antrojoje pusėje surašyta Nagurskių (h. Pobogas) giminės kronika, LMAVB RS, f. 37, b. 7418, l. 101–v (2 variantas), 12v.

|| [10] Analogia ichm(oscio)w panow Nagurskich zaczowszy od przyścia Iakuba Nagorskiego z Korony Polskiej w Xięstwo Zmudzkie.

Iakub Nagorski przyszedłszy z Korony Polskiej, z ziemi łączyckiej, z Nagorek, osiadł w Xięstwie Zmudz(ki)m, powiecie telszewskim, w maiętności Dziuginianach, ktory miał syna iednego Marcina.

Marcin, syn Iakuba Nagórskiego, pojowszy Barbarę Ławcewiczownę spłodził z nią synow trzech: Samuela, Krzysztofa, Mikołaja y corek cztery: Elzbietę, ktora poszła za i(ego)m(os)ci pana Rymgayłę.

Samuel, syn Marcina Nagorskiego, zasłubił ieym(os)ci pannę Krystynę Montrymowiczownę, z ktorey zostawił synow szesciu: Iana, Kazimierza, Stanisława, Marcina, Wawrzynca y Dawida.

Krzysztof, syn drugi Marcina Nagurskiego, wziewszy w stan święty małženski ieym(o)sc pannę Annę Bogdanownę zadnego z niey nie zostawił potomka.

Mikołaj, syn trzeci Marcina Nagurskiego, posłubiwszy ieym(o)sc pannę Dorote Rymgaylanę, zostawił z niey synow dwuch: [2 var. Iana y Stanisława].

Z tych tedy dwuch rodzonych braci Samuela y Mikołaja Marcinowiczow Nagurskich rozdzieliła się linia in bifrondem. Iedna idzie z synow Samuela Marcinowicza, druga tez z synow Mikołaja Marcinowicza Nagurskich.

Synowie Samuela Marcinowicza Nagurskiego.

Kazimierz, syn Samuela Marcinowicza Nagurskiego, pojowszy za małżonkę ieym(o)sc pannę Krystynę Kryżewiczownę, zplodził z niey synow czterech: Franciszka, Samuela, Wawrzynca y Gabriela.

Stanisław, syn drugi Samuela Marcinowicza Nagurskiego, miał za sobą || [*rov*] ieym(o)sc pannę Barbarę Gotowtownę, z ktorey zostawił syna iednego Iana, lecz zadney o nim nie ma wiadomości quo se vertit.

Marcin, syn trzeci Samuela Marcinowicza Nagurskiego, w młodym wieku odumarł.

Wawrzyniec, syn czwarty Samuela, takoz młodzianem umarł.

Dawida, piątego syna Samuela Marcinowicza Nagurskiego, w kawalerskim stanie zostaiącego, zabito.

Iana, szostego syna Samuela Marcinowicza Nagurskiego, takoz młodzianem zabito.

Synowie Kazimierza Samuelewicza Nagurskiego.

Franciszek, syn Kazimierza Samuelewicza Nagurskiego, jezuitą umarł.

Samuel, Kazimierza syn drugi, lowczy X(ięst)wa Zmudz(skie)go, chorąży p(owia)tu wieszwianskiego, zasłubił ieymosc pannę Konstancją Miłaszewiczownę, lecz nie zostawiwszy potomka powietrzem umarł.

Wawrzyniec, trzeci syn Kazimierza Samuelewicza Nagurskiego, dominikanem umarł.

Gabriel Nagurski, podczaszy nowogrodzki, czwarty syn Kazimierza Samuelewicza Nagurskiego, posłubiwszy w stan święty małżenski ieymosc pannę Rozalią Woynowską, zostawił z niey synow trzech: Ignacego, Maurycego, Iozefa.

Synowie Mikołaja Marcinowicza Nagurskiego.

Ian, syn Mikołaja Marcinowicza Nagurskiego, [*toliau – 2 variantas*] exdesponsała ieym(os)c panny Danielewiczowny, zostawił synow pięciu: Ierzego, Franciszka, Kazimierza, Stanisława y Mikołaja.

Stanisław, syn drugi Mikołaja, miał za sobą ieym(os)c pannę Elene Pelownę, ktoren sterilis zszedł z tego swiata.

Synowie Iana Mikołajewicza.

Ierzy, straznik połocki, syn Iana, zasłubiwszy ieym(os)c pannę Klarę Sylwestrowiczownę prodidit z niey synow dwuch: Bonifacego y Iozeffa.

Franciszek, podsedek X(ięs)t(w)a Zm(udzkie)go, syn drugi Iana, exsociata in matrimonium ieym(os)c panny Ioanny Szukśćianki, zostawiwszy synow dwuch: Wawrzynca y Iakuba, abreviavit vitæ diem anno 1751.

Kazimierz, syn trzeci Iana, bernardynem umarł.

Stanisław, syn czwarty Iana, takoz bernardynem umarł.

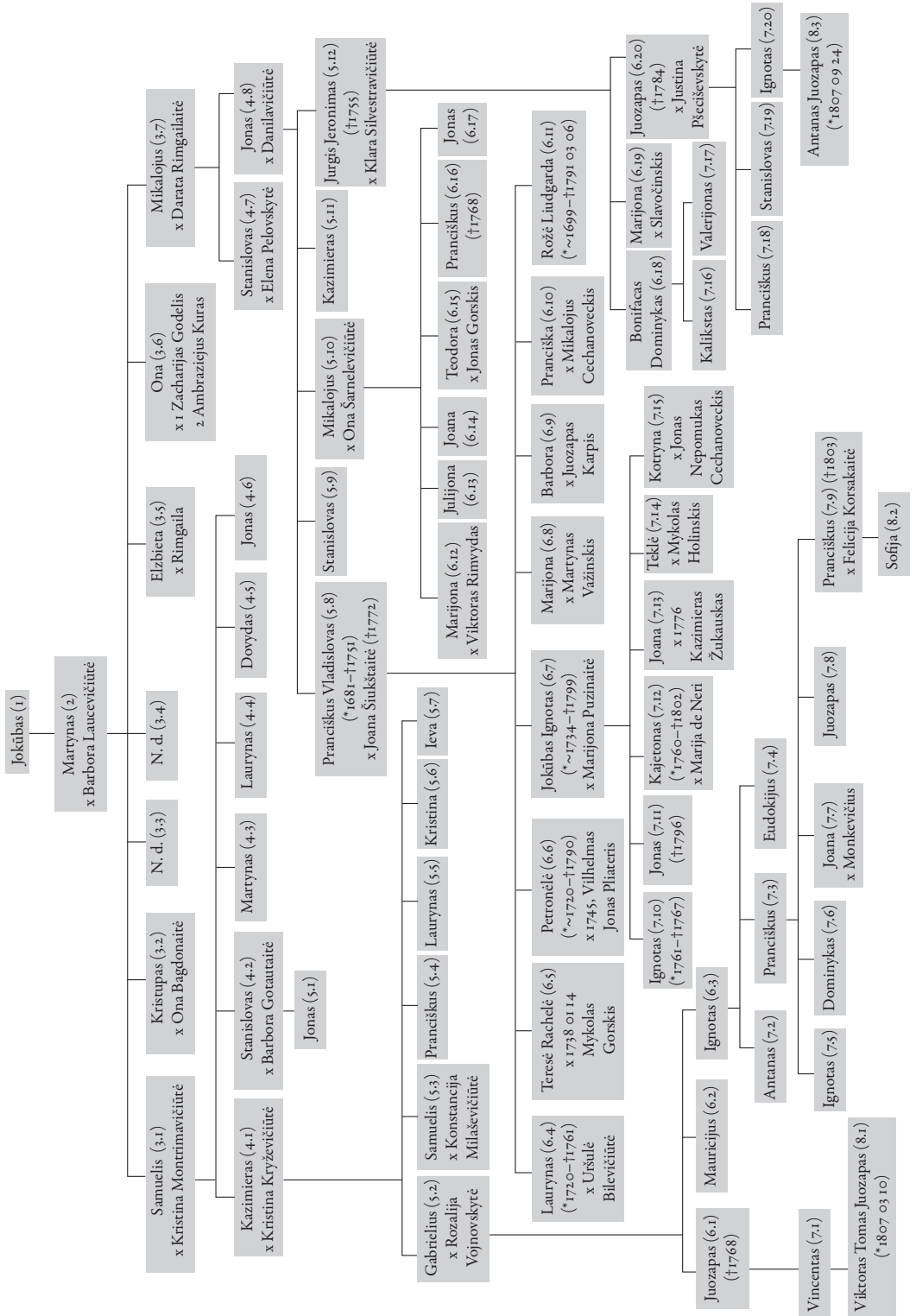
Mikołay, dworzanin IKM, syn piąty Iana, zaslubiwszy ieym(os)c pannę Szornelownę zostawił syna iednego Franciszka.

2 PRIEDAS. Nagurskių genealogija: XVI a. vidurys – XIX a. pradžia*

* Lentelė sudaryta remiantis straipsnyje panaudotais šaltiniais ir tyrimais, taip pat iki tol nepaminėtais: LVIA, f. 391, ap. 9, b. 2782, l. 147v–148; S. Małgorzata Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. III: *Wielkie Księstwo Litewskie i Ziemia Ruskie Korony Polskiej*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2008, p. 63; Henryk Lulewicz, Andrzej Rachuba i Jolanta Sikorska-Kulesza, Stanisław Dumin, Andrzej Haratym, Andrej Macuk i Agnieszka Pospizil, *Dzieje rodziny Ciechanowieckich herbu Dąbrowa (XIV–XXI wiek)*, pod redakcją Andrzeja Rachuby, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013, p. 211; Raimundas Klimavičius, Gorskių giminės genealogija, in: *Žemaičių praeitis*, ats. red. Adomas Butrimas, t. 2, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 262.

Sutartinis žymėjimas: * – gimė, † – mirė, x – santuoka, N. – nežinomas vardas, d. – dukra; () – giminės karta.

N. B. Pateikta lentelė nėra galutinai išbaigta, galimos paklaidos, ypač XVIII a. antrojoje pusėje, nes, pagausėjus vienvardžių giminaičių, yra keblu surasti jų tikslias genealogines jungtis.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

- Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indigenatów XV–XVIII w.*, wstęp, opracowanie i edycja Barbara Trelńska, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2001.
- Herbarz Ignacego Kapicy Milewskiego, Kraków: w Drukarni W. Kirchmayera, 1870.
- Jabłonowski Józef Alexander, *Heraldica, to jest osada kleynotow rycerskich, wiadomość znakow herbowych, dotąd w Polsce nieobiasniona*, we Lwowie, w drukarni collegii Societatis Jesu, 1742.
- Materiały genealogiczne, nobilitacje, indygenaty w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. katalogu Anna Wajs, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2001.
- Metryka Litewska. Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego: Księstwo Żmudzkie 1690 r.*, opr. Grzegorz Błaszczuk, Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2009.
- Niesiecki Kaspar, *Herbarz Polski*, wydany przez Jana Nep. Bobrowicza, t. VI, Lipsk: Nakładem i drukiem Breitkopfa i Haertela, 1841.
- Niesiecki Kaspar, *Korona Polska przy złotey wolności starożytnemi rycerstwa polskiego y Wielkiego Księstwa Litewskiego kleynotami, najwyższemi honorami, heroicznym męstwem, y odwagą, wytworną nauką, a naypierwey cnotą, pobożnością y świętobliwością ozdobiona. Potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę pamiętnych w tey oyczyźnie synów, podana*, t. I–IV, Lwów: w Drukarni Collegium Lwowskiego Societatis Jesu, 1728–1743.
- Okolski Simon, *Orbis Polonus, Splendoribus celi: Triumphis mundi: Pulchritudine animantium: Decore aquatiliū: Naturae excellentia reptiliū, condecoratus. In quo antiqua Sarmatarum gentilitia, per vetuste nobilitatis Polonae insignia, vetera & nova indigenatus meritorum premia & arma specificantur & relucet. Nun primum, ut latinitati consecratus, ita claritate & veritate perspicuus*, Cracoviae: In Officina Typographica Francisci Cæsarij, [1643], t. II.
- Paprocki Bartosz, *Herby rycerstwa polskiego*, wydanie Kazimierza Józefa Turowskiego, Kraków: Wydawnictwo Biblioteki Polskiej, 1858.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XIV–XV)*, t. III–IV: *Małopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1886.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XVI)*, t. V: *Mazowsze*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1895.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XIII)*, t. I: *Wielkopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1883.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XII)*, t. II: *Wielkopolska*, opisana przez Adolfa Pawińskiego, Warszawa: W drukarni Józefa Bergera, 1883.
- Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym (Źródła dziejowe, t. XVIII, część I-sza)*, t. VI: *Podlasie*, opisane przez Aleksandra Jabłonowskiego, Warszawa: Skład główny u Gebethnera i Wolfa, 1908.
- Starowolski Szymon, *Monumenta Sarmatarum, viam uniuersae carnis ingressorum*, Cracoviae: In officina viduae & haeredum Francisci Cæsarij, S. R. M. Typog., 1655.
- Volumina Legum*, t. V, Petersburg: nakładem i drukiem Jozefata Ohryzki, 1860.
- Wolff Adam, *Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1937.
- Antoniewicz Marcei, *Protoplaści książąt Radziwiłłów. Dzieje mitu i meandry historiografii*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011.
- Assmann Alaida, *Między historią a pamięcią. Antologia*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2013.
- Bardach Juliusz, *Studia z ustroju i prawa Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVII w.*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970.

- Borkowska S. Małgorzata OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. III: *Wielkie Księstwo Litewskie i Ziemie Ruskie Korony Polskiej*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2008.
- Dacka Iwona M., „*Korona Polska*“ *Kaspára Niesieckiego. Pomnik staropolskiego piśmiennictwa heraldycznego*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2004.
- Derwich Marek, Klasztor Św. Krzyża na Łysej Górze a rycerstwo sandomierskie, in: *Genealogia: studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym. [Materiały sympozjum odbytego w dniach 21–23 IX 1983 r. w Golubiu-Dobrzyniu]*, pod redakcją Jacka Hertla i Jana Wroniszewskiego, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1987, p. 149–171.
- Drungilas Jonas, Jokūbo Ignoto Nagurskio gyvenimo ir veiklos bruožai, in: *Lietuvos dailės muziejus metraštis*, 2005, t. 10, II dalis, 2007, p. 143–151.
- Drungilas Jonas, Lenkų giminių, įsikūrusių Žemaitijoje, genealoginės savimonės atspindžiai antropomimijoje: kilmės motyvas (XVI a. antroje pusėje – XVIII a.), in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2014, t. 2, 2015 (spaudoje).
- Drungilas Jonas, Pastabos dėl lenkiškos rašybos Lietuvos Metrikos Užrašymų knygoje XVI a. pabaigoje – XVIII a. antrojoje pusėje (remiantis Lazdijų ir Simno aktais), in: *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 4, sudarė Artūras Dubonis, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012, p. 207–229.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opr. Ludwik Grzebień SJ, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2004.
- Jurek Tomasz, *Panowie z Wierzbnej. Studium genealogiczne*, Kraków: Societas Vistulana, 2006.
- Karczewska Joanna, *Ród Pomianów na Kujawach w średniowieczu*, Poznań–Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 2003.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria Nowa*, t. XI: *Miasto Warszawa, część 1: Stare miasto*, pod redakcją Jerzego Z. Łozińskiego i Andrzeja Rottermunda, Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1993.
- Klimavičius Raimundas, Gorskių giminės genealogija, in: *Žemaičių praeitis*, ats. red. Adomas Butrimas, t. 2, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 257–269.
- Kuras Katarzyna, *Współpracownicy i klienci Augusta A. Czartoryskiego w czasach saskich*, Kraków: Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica“, 2010.
- Laucevičius Edmundas, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas*, Vilnius: Mintis, 1967.
- Laucevičius Edmundas, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.*, Vilnius: Mintis, 1967.
- Łoza Stanisław, *Kawalerowie orderu świętego Stanisława 1765–1813*, Warszawa: skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolfa, 1925.
- Lulewicz Henryk, Rachuba Andrzej i Sikorska-Kulesza Jolanta, Dumin Stanisław, Haratym Andrzej, Macuk Andrej i Pospiszil Agnieszka, *Dzieje rodziny Ciechanowieckich herbu Dąbrowa (XIV–XXI wiek)*, pod redakcją Andrzeja Rachuby, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013.
- Materiały do biografii: genealogii i heraldyki polskiej*, [pod redakcją Szymona Konarskiego], t. 4, Buenos Aires–Paryż, 1967.
- Matuškaitė Marija, *Apranga XVI–XVIII a. Lietuvoje*, Vilnius: Aidai, 2003.
- Meilus Elmantas, Lietuvos miestų ir miestelių steigimo ir turgų bei prekybos privilegijos (XVII a. antroji pusė – XVIII a.), in: *Lietuvos miestų istorijos šaltiniai*, sud. Zigmantas Kiaupa ir Edmundas Rimša, Vilnius: Mokslas, 1988, p. 60–80.
- Mitologia. Mity i legendy świata*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
- Petrauskas Rimvydas, Atrandant protėvius: genealoginio mąstymo prielaidos ir užuomazgos Lietuvoje XIV–XVI a. viduryje, in: *Ministri historiae. Pagalbiniai istorijos mokslai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrimuose. Mokslinių straipsnių rinkinys, skirtas dr. Edmundo Antano Rimšos 65-mečio sukakčiai*, sud. Zigmantas Kiaupa, Jolita Sarcevičienė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 45–65.
- Railaitė-Bardė Agnė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų genealoginė savimonė ir jos atspindžiai heraldikoje XVI–XVIII a.* Daktaro disertacija, Vilnius, 2013.
- Ragauskienė Raimonda, Kurtuvėnų bažnyčios raida: nuo pirmosios XV a. iki Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios, in: *Menotyra*, 2006, t. 44, Nr. 3, p. 12–21.
- Rimša Edmundas, *Heraldika. Iš praeities į dabartį*, Vilnius: Versus Aureus, 2004.

- Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, opracowany przez Seweryna hrabiego Uruskiego, t. 12, Warszawa: Skład Główny Księgarnia Gebethnera i Wolfa, 1913.
- Semkowicz Władysław, *Encyklopedia nauk pomocniczych historii*, Kraków: Universitas, 2011.
- Siniarska-Czaplicka Jadwiga, *Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej od początku XVI do połowy XVIII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum; Wydawnictwo PAN, 1969.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa płockiego w średniowieczu*, opr. Anna Borkiewicz-Celińska, s. 2, Wrocław: Zakł. Narod. im. Ossolińskich, 1981.
- Szymański Józef, *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011.
- Szymczakowa Alicja, *Nobiles Siradienses. Rody Porajów, Pomianów, Gryfów, Kopaczów i Pobogów*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2011.
- Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861*, opracowała Elżbieta Sęczysz, przygotował do druku Sławomir Górczyński, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2007.
- Trimonienė Rita Regina, Nagurskių giminės istorija, in: *Kurtuva: Kurtuvėnų regioninio parko metraštis, 2002–2005 m.*, Nr. 8: *Nagurskiai. Garsios bajorų giminės istorija ir palikimas*, 2006, p. 6–12.
- Truska Liudas, XVIII a. pabaigos Lietuvos bajorija (skaičius ir sudėtis), in: *Lietuvos istorijos metraštis, 1992, 1994*, p. 13–30.
- Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. II, s. 2: *Urządnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, opr. Edward Opaliński i Hanka Żerek-Kleszcz, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 1993.
- Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, s. 2: *Urządnicy województwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. Henryk Gmiterek i Ryszard Szczygieł, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 1992.
- Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, s. 4: *Urządnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, opr. Eugeniusz Janas i Witold Klaczewski, Kórnik: Biblioteka kórnicka, 2002.
- Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. III, s. 1: *Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, opr. Kazimierz Przyboś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987.
- Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 3: *Księstwo Żmudzkie XIV–XVIII wiek*, pod redakcją Andrzeja Rachuby, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2015 (spauodoje).
- Wolski Marian, *Małopolska rodzina szlachecka XIV–XVI wieku. Trzeciocy herbu Strzemię*, Kraków: Societas Vistulana, 2005.
- Wolski Marian, Zmiany heraldyczne u szlachty polskiej w kontekście jej migracji na Podole, in: *Kamieniec Podolski: Studia z dziejów miasta i regionu*, pod redakcją Feliksa Kiryka, t. 1, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2000, p. 271–277.
- Żychliński Teodor, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 3, 18, Poznań: Drukarnia Fr. Chocieszyńskiego, 1891, 1896.
- Žemaitijos dvarų meno kolekcija „Alkos“ muziejuje. Katalogas*, sud. Zita Dargaitė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2010.
- Мацук Андрэй, *Барацьба магнатцix групак у ВКЛ (1717–1763 гг.)*, Мінск: Медысонт, 2010.

IN THE LABYRINTHS OF FORGOTTEN
ANCESTRY: CASE OF THE NAGURSKI FAMILY
IN THE SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY

JONAS DRUNGILAS

The article analyses late 18th century ancestry research of the Nagurski family that settled in Samogitia at the end of the 16th century. It is probable that the search was initiated by Chamberlain of Samogitia Jakub Ignacy Nagurski (†1799), possibly prompted by his social status: a big landowner, high posts, title of a count and close links to the King Stanisław August Poniatowski and the Czartoryski family.

In the first stage of this endeavour the researchers analysed the armorial by Kaspar Niesiecki (1740) that contained information on two Nagurski families living in Poland (Ostoja and Leszczyc coat of arms). On the basis of this material the researchers were able to obtain family chronicles of one Nagurski family from Poland, county of Łęczycza (Leszczyc coat of arms), written in mid-17th – early 18th centuries. In the second stage the researchers reviewed and analysed family archive of the Samogitian Nagurskis. After that using the example of Polish chronicles the Samogitia based Nagurski family (Pobóg coat of arms) chronicle was written and later used as grounds for designing family trees and charts.

It is probable that at the end of this research the problem of establishing the geographical genesis of the family and its progenitor came to the fore. Still, after discontinuing further studies the initiator settled with the data he was able to uncover (it was known that the first person to come to Samogitia in the 16th century was some Marcin, son of Jakub) and the family chronicles of his Polish namesake (it mentions a Jakub from county of Łęczycza, though he did not have a son Marcin). In spite of these clear inconsistencies, using this data the Chamberlain of Samogitia had put together a version of his family ancestry according to which its progenitor was Jakub from county of Łęczycza who settled in Samogitia. This way the ancestral genesis of the Samogitian Nagurskis was 'adapted' to fit data of the Polish chronicles. Such version of ancestry suited the mastermind behind the idea of this research – Jakub Ignacy Nagurski. On the one hand, Poland based namesake family (Leszczyc coat of arms), which was a part of Łęczycza ruling elite in the 16th century and one of its members – Lukasz Nagurski – was once marshal to the court of Queen Anna Jagiellon, seemed attractive in 'raising' prestige of the Samogitian Nagurski family tracing its ancestry from the same roots. On the other hand, by selecting Jakub as his family progenitor the Chamberlain of Samogitia through his influence and status (and in many other ways: by founding a township

of Jakubowo (Lithuanian: Jokūbavas), bestowing a title of St. Jacob the Apostle to Kurtuvėnai Roman Catholic Church, by publicly celebrating his name-day of St. Jacob 25 July, etc.) in the genealogical mind-set of his family established not only his namesake progenitor, but also himself. So, this case revealed that in the second half of the 18th century members of the Nagurski family, perhaps due to the time gone by not remembering the genesis of their family that settled in Samogitia at the end of the 16th century and trying to get rid of the stuff of legends regarding their family, decided to embark on a real search for their ancestral roots.

Keywords: Nagurski, Jakub Ignacy Nagurski, Kaspar Niesiecki, Samogitia, Poland, ancestry, genealogy, family chronicles.